

PM avseende artskydd tillhörande ansökan om tillstånd för Rya bergtäkt, Klippans och Örkeljunga kommuner

I detta PM ges en förtydligande beskrivning av den ansökta verksamhetens påverkan på skyddade arter i enlighet med kompletteringsbegäran från Länsstyrelsen Skåne.

1. Större vattensalamander

Större vattensalamander är upptagen i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och därmed skyddad enligt 4a § artskyddsförordningen. Arten är dock allmänt förekommande i södra halvan av Sverige och dess nationella population betraktas som livskraftig. Arten är därmed inte uppförd på den svenska rödlistan.

Större vattensalamander förekommer främst i låglandet och nyttjar lekvatten i det öppna eller halvöppna odlingslandskapet och i olika typer av skogsmiljöer.

1.1 Förekomst av större vattensalamander inom verksamhetsområdet

Vid genomförd inventering av groddjur inom och i anslutning till planerat verksamhetsområde påträffades eDNA från större vattensalamander i 5 av 10 undersökta, potentiella lekvatten för groddjur. I samtliga prover påträffades så stora mängder av DNA från större vattensalamander att det är rimligt att anta att reproduktion har ägt rum i de vatten där DNA påträffades (DNA påträffades i 2 av 3 eller 3 av 3 i analyserade tekniska replikat). Endast ett av dessa vatten är beläget innanför planerat verksamhetsområde (G9) medan 4 av de vatten där DNA från större vattensalamander påträffades är belägna utanför planerat verksamhetsområde (G5, G6, G8 och G10, se karta i figur 1).

Inom själva verksamhetsområdet finns enbart två vattensamlingar, markerade med G3 och G9 på karta i figur 1. Till, och från, dessa leder olika diken men dessa utgör inte lämpliga miljöer för större vattensalamander eller andra groddjur. Utanför verksamhetsområdet, i dess omedelbara närhet, finns dock flera olika vattenmiljöer, vilket indikeras av markerade punkter för provtagning av eDNA på karta i figur 1.

Större vattensalamander övervintrar, som andra groddjur, i fuktiga, skyddade och frostfria utrymmen. Övervintring kan ske i stenrösen eller stenhögar, stenmurar, byggnader, gryt eller kanske under rotvältor, i vissa typer av död ved och liknande. Inom

verksamhetsområdet finns relativt begränsat med denna typ av strukturer då verksamhetsområdet till största delen omfattats av rationellt skogsbruk.

En del äldre stenmurar och rösen finns i anslutning till fastigheten strax öster om punkten G3, längs en del avsnitt av skogsbilvägen som löper genom verksamhetsområdet samt i anslutning till ett äldre torpläge i verksamhetsområdets nordvästra del.



Figur 1. Karta över undersökta grodvatten och förekomst av DNA från större vattensalamander. Punkterna G1 och G2 hänger samman hydrologiskt och har provtagits som ett grodvatten med ett samlingsprov.

1.2 Verksamhetens påverkan

Inom verksamhetsområdet påträffades större vattensalamander enbart i en mindre vattensamling benämnd G9 på karta i figur 1. NCC har för avsikt att, vid planerad verksamhet, bibehålla denna vattensamling intakt. Detta gäller också vattensamlingen G6 strax söder om verksamhetsområdet. Vattennivåerna i båda dessa vatten kommer att löpande ingå i NCC:s egenkontroll. Om det finns tendenser till att vattensamlingarna håller på att torka ut, kommer åtgärder att sättas in (se vidare under punkt 1.3). Därmed kommer inte någon reduktion att ske avseende lekmiljöer för den större vattensalamandern.

Som redovisats i MKB:n ligger vattensamlingen G5 utanför beräknat påverkansområde för grundvatten i jord och bedöms inte beröras alls av den ansökta verksamheten. I MKB:n redovisas det vidare att vattensamlingarna G8 och G10 är belägna mycket nära eller på gränsen till det beräknade påverkansområdet för grundvatten i jord, där beräknad avsänkning är mycket liten, och bedöms därför inte bli torrare till följd av verksamheten.

Den planerade verksamheten avseende brytning, upplag, återvinning placering av avbaningsmassor etc. kommer till allra största delen att förläggas till ytor som i dag är rationellt brukade skogsmiljöer. I dessa förekommer, som nämns ovan, övervintringsmiljöer endast i mycket begränsad omfattning. Potentiella övervintringsmiljöer vid fastigheten strax öster om G3 samt det äldre torpläget i verksamhetsområdets nordvästra del avses lämnas intakta. Detsamma gäller merparten av de äldre stenmurar som ligger längs förekommande skogsbilvägar. Om behov uppstår att ta bort stenmurar längs någon sektion av befintliga skogsbilvägar kommer dessa att omplaceras på ett sätt som gör att mängden eller kvaliteten av lämpliga övervintringsplatser inte reduceras. Därmed förväntas ingen påverkan på den större vattensalamanderns möjligheter att hitta lämpliga övervintringsplatser.

Vid täktverksamhet i anslutning till befintliga lekvatten för groddjur bör skyddsåtgärder vidtas för att förebygga att groddjur blir överkörda på sina vandringar mellan lekvatten och vilo- eller övervintringsplatser. Den större vattensalamandern är till största delen nattaktiv och förflyttning sker oftast nattetid (Andrén 2024), vilket minskar risken att individer kommer i kontakt med trafik. Enstaka individer kan dock avvika från detta beteendemönster. I avsnitt 1.3 redogörs för åtgärder som kan vidtas för att förebygga att större vattensalamander påverkas av trafik inom verksamhetsområdet.

1.3 Skyddsåtgärder

Vid behov kan ett antal skyddsåtgärder sättas in för att undvika negativ påverkan på förekomst av större vattensalamander inom planerat verksamhetsområde. Dessa åtgärder beskrivs nedan i punktform.

- Befintliga lekvatten för större vattensalamander inom och i direkt anslutning till verksamhetsområdet (G9 och G6) kommer att bibehållas. För att säkerställa att dessa lekvatten inte påverkas negativt av planerad verksamhet kommer vattennivå och vattenkvalitet löpande att följas upp inom ramen för NCC:s egenkontroll. Om denna uppföljning indikerar att lekvattnen förändras på ett negativt sätt kommer, i ett första skede, exempelvis renat dagvatten att tillföras till dessa lekvatten så att deras funktion som reproduktionsmiljö för större vattensalamander kan bibehållas. Om uppföljningen av lekvattnen indikerar att förändringarna är mer varaktiga avses nya lekvatten anläggas i närheten av G9 respektive G6 (se vidare nedan). De gamla lekvattnen kommer dock att förses

med tillfört vatten så länge behov finns tills eventuella nya lekvatten finns och har lämplig struktur.

- NCC avser utforma eventuella nya lekvatten enligt rekommendationerna nedan.
Anläggning av ett nytt lekvatten är en åtgärd som ger effekt inom ett par år, då de kan koloniserats av salamandrar. Större (och mindre) vattensalamander vill ha lite mer undervattensvegetation än andra groddjur då de lägger sina ägg på bladen av vattenväxter. Därför brukar det ta ca 2 år efter anläggning innan ett nytt lekvatten har en struktur lämplig för salamandrar. Ett lämpligt grodvatten är en vattensamling som har långgrunda strandzoner där vattnet snabbt värms upp på vårarna. Den bör också ha flacka strandkanter och gärna placeras i ett soligt och vindskyddat läge. I de fall man inte har möjlighet att på olika sätt föra vatten till dammen, bör den också ha djupare partier som ligger under grundvattenytan så att dammen är vattenhållande hela året. Om vatten kan pumpas till dammen är djupare partier av mindre betydelse men då behöver vattennivån kontrolleras regelbundet och det kan dessutom finnas ett behov av att täta vattensamlingens botten med exempelvis en duk. Storleken på ett naturligt grodvatten kan variera ganska mycket – från ca 5 m² till flera hundra kvadratmeter. Alltför små grodvatten tenderar att kräva mer underhåll då de växer igen snabbare. För att minska behovet av röjning av vattenväxter är det lämpligt att ha dammar vars vattenyta är åtminstone ca 80 m².
- I relativt nära anslutning till eventuella nya lekvatten avser NCC skapa vilo- eller övervintringsplatser för större vattensalamander. Sådana miljöer kan exempelvis vara stockupplag, stenrösen eller liknande. Vid övervintring behöver djuren hitta frostfria och fuktiga utrymmen. Detta kan skapas genom att stenskravel, grenar och annat växtmaterial delvis placeras i en grävd grop och där stenskravlet sträcker sig upp en bit ovanför gropen. Man kan också bygga in en stenmursliknande struktur i en befintlig eller anlagd sluttning, gärna i söderläge. Denna typ av strukturer kan nyttjas av groddjur men kan också vara av betydelse för många arter av kräldjur.
- Eventuella nya lekvatten avses i möjligaste mån placeras perifert inom verksamhetsområdet för att så långt möjligt minimera kontakt mellan groddjur och trafik. Vidare avses övervintringsmiljöer i anslutning till lekvatten anläggas på sådana platser att salamandrarna lockas ännu längre ut mot verksamhetsområdets gränser, snarare än in mot brytområdet eller där andra verksamheter pågår.

1.4 Påverkan på bevarandestatus

Inventering av groddjur visar att större vattensalamander förekommer i flera olika lekvatten inom och i närheten av verksamhetsområdet. När det finns ansamlingar av

olika lekvattnen inom nära avstånd från varandra är det inte ovanligt att större vattensalamandrar bildar så kallade metapopulationssystem där genutbyte och vandringer främst sker inom dessa näraliggande lekvattnen. Vid Rya är det rimligt att anta att ett sådant metapopulationssystem kan finnas söder om verksamhetsområdet och omfatta punkterna G5 och G6 och ytterligare ett i västra delen av verksamhetsområdet och sedan västerut omfattande punkterna G9 och G10. De skyddsåtgärder som föreslagits ovan syftar bland annat till att inte störa denna metapopulationsdynamik.

Utifrån vad som beskrivits ovan avseende förekomst av större vattensalamander samt föreslagna skyddsåtgärder görs bedömningen att den ansökta verksamheten inte påverkar den större vattensalamanderns populationsstorlek på vare sig lokal, regional eller nationell nivå. Den ansökta verksamheten bedöms således sakna betydelse för att bibehålla populationen av större vattensalamander på en tillfredsställande nivå.

2. Spillkråka

Spillkråka är upptagen i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv och dessutom upptagen på den svenska rödlistan i kategori NT (Near Threatened). Anledningen till att arten är rödlistad i Sverige anges vara att en "minskning av populationen pågår eller förväntas ske". Däremot anges antalet reproduktiva individer idag, samt storleken på artens utbredningsområde och förekomstarea överstiga gränsvärdena för rödlistning (SLU Artdatabanken 2024). Spillkråka omfattas liksom alla vilt förekommande fåglar av skydd enligt 4 § artskyddsförordningen.

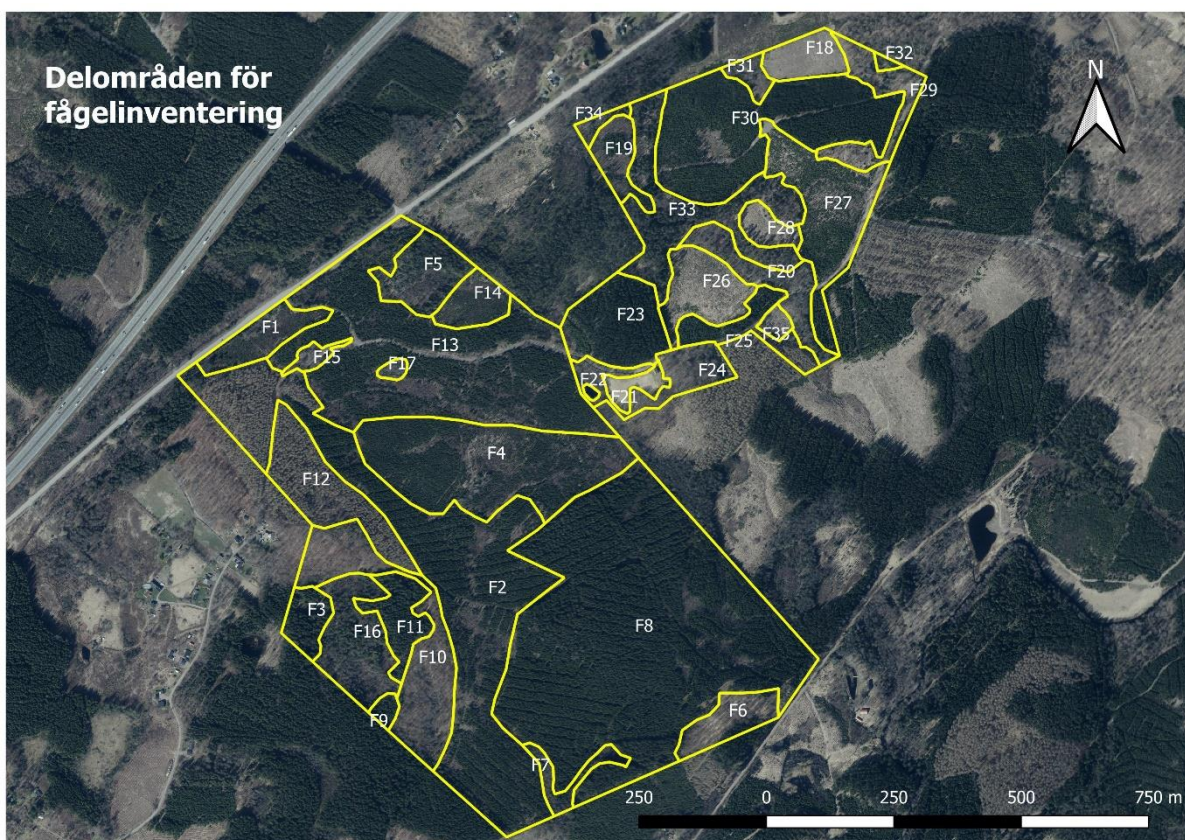
Spillkråkan förekommer i barr- och blandskogsmiljöer och i södra delen av landet även i rena lövskogsmiljöer, främst bokskogar. Arten är beroende av förekomst av grova träd för att kunna söka föda och hacka ut lämpliga bohål för häckning. Så länge det finns tillgång på grova träd inom reviren tycks mer eller mindre stora inslag av kalhyggen inte utgöra något problem (SLU Artdatabanken 2024). Kalhyggen är annars mark som inte bidrar till kvaliteten i ett spillkråkerevir. Spillkråkan har stora revir – 400 till 1000 hektar stora – om inte kvaliteten på skogsmiljöerna där arten lever är mycket goda. Då kan dess revir vara mindre.

2.1 Förekomst av spillkråka inom verksamhetsområdet

Vid genomförd fågelinventering noterades spillkråka vid två tillfällen i delområde F33 (se karta i figur 2) under omständigheter som gjorde att arten bedömdes som möjlig häckfågel i detta delområde. I delområde F33 förekommer flera talltorrakor och högstubbar med äldre hackspetthål, sannolikt efter spillkråka. Enstaka sådana förekommer även i andra delområden men i dessa noterades aldrig någon spillkråka. Häckning av spillkråka kunde dock, vid genomförd fågelinventering, inte konstateras i några av de träd som hyste bohål inom inventeringsområdet. Det är därför fullt möjligt,

och kanske även troligt, att häckning sker i skogsbestånd som angränsar till inventeringsområdet, men att delar av inventeringsområdet ingår i ett spillkråkervir.

Ytterligare ett par observationer av överflygande spillkråka inom inventeringsområdet indikerar att arten rör sig regelbundet i inventeringsområdet. Det inventerade området är 270 hektar stort och består till övervägande del av rationellt brukade barrskogsbestånd där en stor del av miljöerna utgörs av hyggen eller ungskogar av litet eller inget värde för spillkråkan. Som nämns ovan i inledande stycken är ett spillkråkervir mellan 400 och 1000 hektar stort. Miljöerna inom inventeringsområdet är till största delen av låg kvalitet för spillkråka och detta gäller även en betydande del av landskapet runtomkring inventeringsområdet. Det är därför sannolikt att ett spillkråkervir i närområdet är stort, kanske upp emot 1000 hektar. Verksamhetsområdet (cirka 110 hektar) skulle därmed utgöra en mindre del av ett spillkråkervir.



Figur 2. Karta över avgränsade delområden som användes vid genomförd fågelinventering.

2.2 Verksamhetens påverkan

Det inventerade området är redan idag (2024) kraftigt påverkat av rationellt skogsbruk. Den absoluta merparten av ytan inom det inventerade området utgörs av unga barrplanteringar och hyggen av litet eller inget värde för spillkråka. Miljöer med grövre

träd förekommer endast i ett fåtal delområden. Störst koncentration finns i delområde F33 men grova träd, sannolikt av viss betydelse för spillkråka, förekommer också i delområde F6, F10, F17 och F29.

Planerad verksamhet kommer i första hand att förläggas till ytor som idag är unga barrplanteringar och hyggen. Verksamhet i dessa miljöer bedöms inte påverka spillkråkan negativt. I vissa delområden kommer grövre träd att försvinna till följd av verksamheten. Detta kan reducera spillkråkans möjligheter något att exempelvis hitta föda inom planerat verksamhetsområde. Möjligheter till häckning bedöms påverkas i liten omfattning, men då ingen häckning kunde konstateras under genomförd fågelinventering, är det osäkert om detta alls innebär någon skillnad jämfört med situationen i dagsläget.

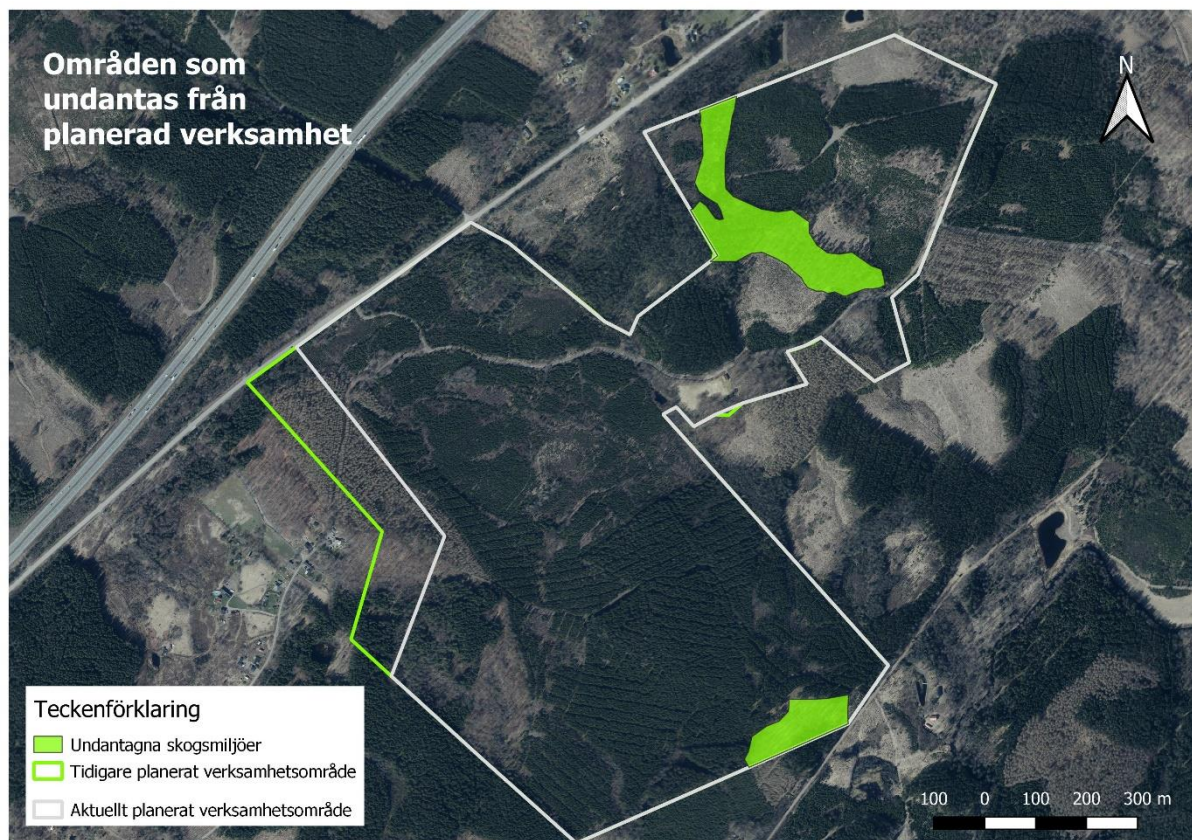
2.3 Skyddsåtgärder

Den viktigaste skyddsåtgärden för att undvika påverkan på spillkråka vid planerad verksamhet är att säkerställa tillgång på grova träd. Som en följd av genomförd fågelinventering har NCC justerat gränserna för sin planerade verksamhet så att en majoritet av de miljöer som hyser grövre träd undantas från verksamhet så att de grövre träden i dessa delområden kan sparas. NCC har åtagit sig att undanta en betydande del av delområde F33 samt hela delområde F6 (se karta i figur 3) från exploatering. Dessa delområden kommer fortfarande att ingå i verksamhetsområdet men skogsmiljöerna kommer att undantas i sin helhet från verksamhet. Vidare har NCC i ett tidigt skede justerat gränsen för verksamhetsområdet i väster så att drygt 1,3 hektar av bokskogsmiljöer i delområde F10 hamnar utanför verksamhetsområdet (se karta i figur 3).

Dessa skyddsåtgärder bedöms skapa förutsättningar för att bibehålla en ekologisk funktion för spillkråkan i landskapet som är fullt jämförbar med dagens situation, även om planerad verksamhet kommer till stånd.

2.4 Påverkan på bevarandestatus

Utifrån de förutsättningar som beskrivs ovan avseende spillkråkans förekomst inom planerat verksamhetsområde, verksamhetsområdets begränsade förekomst av skogsmiljöer med grova träd i nuläget samt planerade skyddsåtgärder, bedöms den ansökta verksamheten sakna betydelse för att bibehålla eller återupprätta spillkråkans population till en tillfredsställande nivå. Detta gäller såväl på lokal, som regional och nationell nivå.



Figur 3. Karta som visar skogsbestånd som undantas från verksamheten samt justering av planerad gräns för verksamhetsområdet i väster.

3. Övriga groddjur

Vid genomförd inventering av groddjur inom, och i anslutning till, planerat verksamhetsområde noterades förekomst av ytterligare tre groddjursarter (förutom större vattensalamander, se avsnitt 1). Dessa arter är vanlig groda, vanlig padda och mindre vattensalamander.

Samtliga tre arter är allmänt förekommande i landet och deras nationella populationer betraktas som livskraftiga. Ingen av arterna är uppförda på den svenska rödlistan. Vanlig groda är utbredd i hela landet inklusive fjällen, vanlig padda förekommer i hela landet utom i fjällkedjan och mindre vattensalamander förekommer i Götaland, större delen av Svealand och Norrlandskusten samt Storsjöbygden i Jämtland.

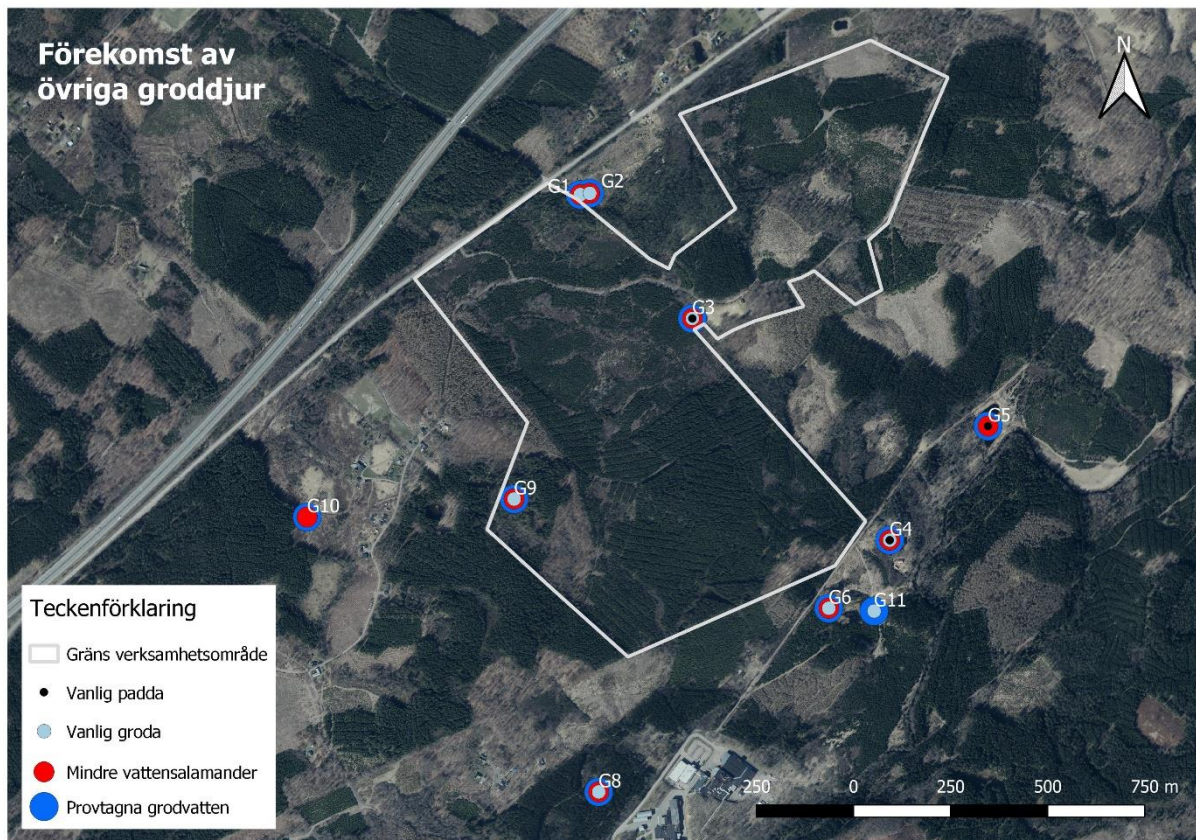
Samtliga tre arter är fridlysta enligt 6 § artskyddsförordningen.

3.1 Förekomst inom verksamhetsområdet

Enligt genomförd groddjursinventering noterades DNA av vanlig groda, vanlig padda och mindre vattensalamander i ett antal undersökta vatten enligt nedanstående tabell (se även karta i figur 4).

Tabell 1. Förekomst av vanlig groda, vanlig padda och mindre vattensalamander i provtagna vatten. Siffrorna inom parentes anger i hur många av de tekniska replikaten DNA påträffades.

| | <i>Rana temporaria</i> | <i>Lissotriton vulgaris</i> | <i>Bufo bufo</i> |
|------|------------------------|-----------------------------|------------------|
| Prov | Vanlig groda | Mindre vattensalamander | Vanlig padda |
| 1,2 | Positiv (3/3) | Positiv (2/3) | Negativ (0/3) |
| 3 | Positiv (3/3) | Positiv (1/3) | Positiv (3/3) |
| 4 | Positiv (1/3) | Positiv (3/3) | Positiv (3/3) |
| 5 | Negativ (0/3) | Positiv (1/3) | Positiv (1/3) |
| 6 | Positiv (3/3) | Positiv (2/3) | Negativ (0/3) |
| 8 | Positiv (3/3) | Positiv (2/3) | Negativ (0/3) |
| 9 | Positiv (3/3) | Positiv (3/3) | Negativ (0/3) |
| 10 | Negativ (0/3) | Positiv (3/3) | Negativ (0/3) |
| 11 | Positiv (2/3) | Negativ (0/3) | Negativ (0/3) |



Figur 4. Karta över undersökta grodvatten och förekomst av DNA från mindre vattensalamander, vanlig groda och vanlig padda. Punkterna G1 och G2 hänger samman hydrologiskt och har provtagits som ett grodvatten med ett samlingsprov.

3.2 Verksamhetens påverkan

NCC har för avsikt att, vid planerad verksamhet, bibehålla båda vattensamlingarna inom verksamhetsområdet (G3 och G9) intakta. Vattennivåerna i dessa vattensamlingar kommer att löpande ingå i NCC:s egenkontroll. Om det finns tendenser till att vattensamlingarna håller på att torka ut, kommer åtgärder att sättas in (se vidare under punkt 3.3).

När det gäller vattensamlingar utanför verksamhetsområdet bedöms det finnas en risk att G1 och G2 kan torka ut som en konsekvens av planerad verksamhet. G1 och G2 kommer att ersättas med en ny damm (se vidare under 3.3). Vattensamlingarna vid G6 och G11 kan delvis vara grundvattenberoende och därmed påverkas av planerad verksamhet. Vattennivåerna i dessa båda vattensamlingar kommer att löpande ingå i NCC:s egenkontroll. Om det finns tendenser till att vattensamlingarna håller på att torka ut, kommer åtgärder att sättas in (se vidare under punkt 3.3).

Övriga vattensamlingar är antingen ytvattenberoende eller ligger på så långt avstånd från ansökt brytområde att de inte bedöms löpa någon risk att påverkas av planerad verksamhet.

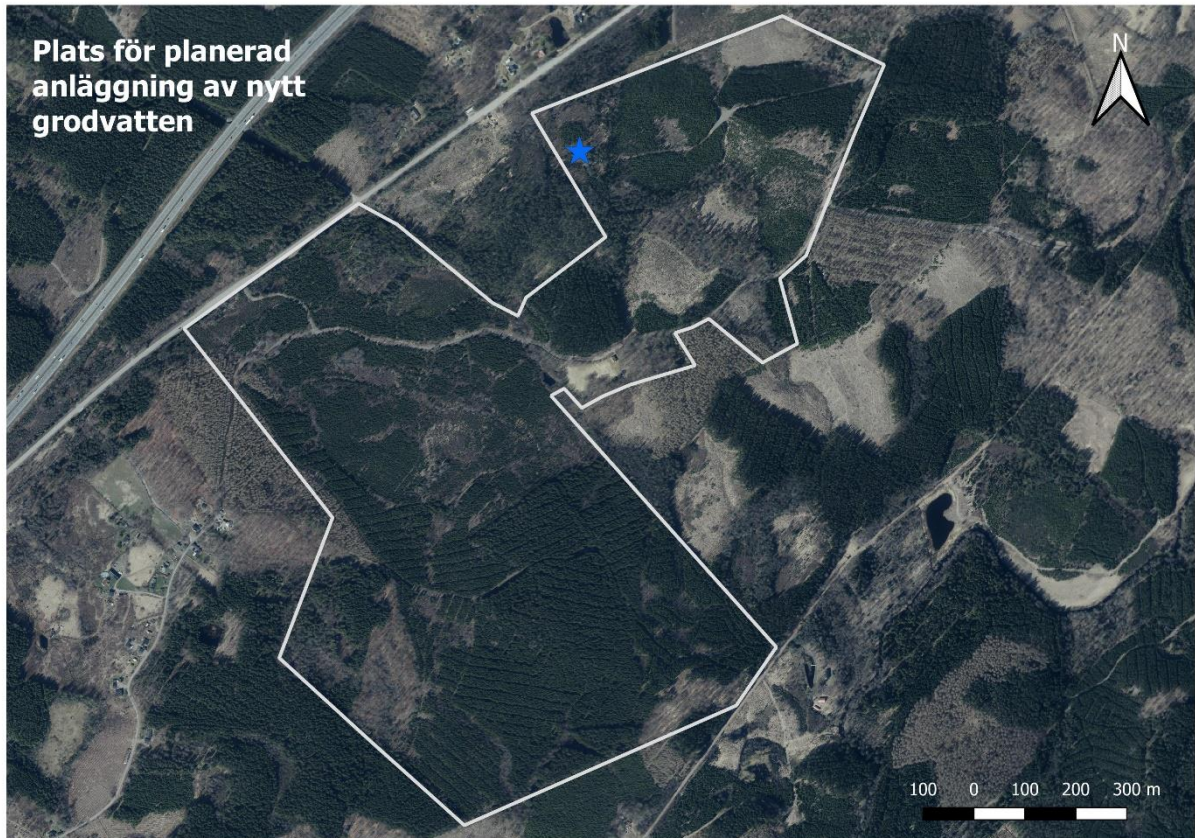
Den ansökta verksamheten bedöms sammantaget inte medföra någon reduktion av lekmiljöer för groddjur.

Den planerade verksamheten avseende brytning, upplag, återvinning placering av avbaningsmassor etc. kommer till allra största delen att förläggas till ytor som i dag är rationellt brukade skogsmiljöer. I dessa förekommer, som nämns i avsnitt 1, övervintringsmiljöer för groddjur endast i mycket begränsad omfattning. Potentiella övervintringsmiljöer vid fastigheten strax öster om G3 samt det äldre torpläget i verksamhetsområdets nordvästra del (se karta i figur 1) avses lämnas intakta. Detsamma gäller merparten av de äldre stenmurar som ligger längs förekommande skogsbilvägar. Om behov uppstår att ta bort stenmurar längs någon sektion av befintliga skogsbilvägar kommer dessa att omplaceras på ett sätt som gör att mängden eller kvaliteten av lämpliga övervintringsplatser inte reduceras. Därmed förväntas ingen påverkan på groddjurens möjligheter att hitta lämpliga övervintringsplatser.

Vid täktverksamhet i anslutning till befintliga lekvatten för groddjur bör skyddsåtgärder vidtas för att förebygga att groddjur blir överkörda på sina vandringar mellan lekvatten och vilo- eller övervintringsplatser. Många groddjur är företrädesvis aktiva på natten och därmed är risken att komma i kontakt med trafik under normal verksamhet relativt liten. En genomtänkt placering av eventuella anlagda övervintringsplatser (i riktning bort från verksamheten) kan ytterligare reducera risken för påverkan från trafik inom verksamhetsområdet (se vidare under avsnitt 3.3).

3.3 Skyddsåtgärder

Då det bedömts finnas en risk för uttorkning av vattensamlingarna G1 och G2 på Kungamossen har NCC åtagit sig att anlägga en ny vattensamling vid plats markerad på karta i figur 5. Denna vattensamling ska vara på plats senast 5 år från det att det ansökta tillståndet tagits i anspråk. Denna vattensamling kommer att anläggas enligt beskrivning av nyanlagda grodvatten i avsnitt 1.3 ovan.



Figur 5. Karta som visar plats för planerad anläggning av nytt grodvatten.

Inom ramen för NCC:s egenkontroll kommer vattensamlingarna inom verksamhetsområdet (G3 och G9) att löpande övervakas liksom vattensamlingarna G6 och G11. Skulle denna uppföljning indikera att lekvattnen förändras på ett negativt sätt kommer, i ett första skede, vatten att tillföras till dessa lekvatten så att deras funktion som reproduktionsmiljöer för större vattensalamander kan bibehållas. Om uppföljningen av lekvattnen indikerar att förändringarna är mer varaktiga kan nya lekvatten komma att anläggas i närheten av G9, G3, G6 respektive G11 allt efter behov. Tillvägagångssättet vid anläggande av nya lekvatten beskrivs i avsnitt 1.3. De gamla lekvattnen kommer dock att förses med tillfört vatten så länge behov finns tills eventuella nya lekvatten finns och har lämplig struktur.

I de fall nya lekvatten anläggs kommer även övervintringsmiljöer att anläggas på ett sådant sätt att groddjur attraheras till miljöer bort från vägar och brytområden (se avsnitt 1.3).

3.4 Påverkan på bevarandestatus

Utifrån vad som beskrivits ovan avseende förekomst av vanlig groda, vanlig padda och mindre vattensalamander samt föreslagna skyddsåtgärder, görs bedömningen att den ansökta verksamheten inte påverkar dessa arters populationsstorlekar på vare sig lokal, regional eller nationell nivå.

Den ansökta verksamheten bedöms således sakna betydelse för att bibehålla populationerna av mindre vattensalamander, vanlig groda och vanlig padda på en tillfredsställande nivå.

Referenser

Andrén, C. (2024). Grod- och kräddjur: våra svenska arter och deras bevarande. Naturcentrum AB. Stenungsund.

Bengtsson, O. & Örnberg, J. 2022: *Naturvärdesinventering och fördjupad artinventering i ett område i, och intill, befintlig grustäkt vid Kvidinge, Åstorps kommun*. Rapport NCC.

SLU Artdatabanken. 2024: *Artfakta: spillkråka (Dryocopus martius)*.
<https://artfakta.se/taxa/100049> [2024-10-27]

Ödenäs 2024-11-06



Ola Bengtsson